

Adriana Politaj

Rola Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych w finansowaniu mikroprzedsiębiorstw osób niepełnosprawnych

Ekonomiczne Problemy Usług nr 102, 398-407

2013

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

ADRIANA POLITAJ

Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu

**ROLA PAŃSTWOWEGO FUNDUSZU REHABILITACJI OSÓB
NIEPEŁNOSPRAWNYCH W FINANSOWANIU
MIKROPRZEDSIĘBIORSTW OSÓB
NIEPEŁNOSPRAWNYCH**

Wprowadzenie

Osoby niepełnosprawne występują w każdym społeczeństwie. W skali ludności całego świata ich odsetek sięga około 10% populacji, czyli ponad 650 mln osób.

Szacunkowo, 470 mln osób niepełnosprawnych jest w wieku produkcyjnym. W Polsce, osoby niepełnosprawne stanowią ponad czteroipółmilionową społeczność¹ – w 2011 roku było to 12,2% ogółu ludności Polski. Spośród ogółu osób niepełnosprawnych, 33,6% wskazuje na niepełnosprawność biologiczną² a prawie 56,6% cechuje się niepełnosprawnością zarówno biologiczną, jak i prawną³. Ta relatywnie liczna subpopulacja, jak pokazały wieloletnie doświadczenia, źle reaguje na stosowane instrumenty aktywizacji zawodowej. Wyniki Badań Aktywności Ekonomicznej Ludności Polski (BAEL) wskazują, że współczynnik aktywności zawodowej dla osób niepełnosprawnych w wieku 16 lat i więcej w 2011 roku wynosił 17,2%, zaś dla osób niepełnosprawnych w wieku produkcyjnym⁴ – 26,4% (w przypadku osób pełnosprawnych odpowiednio 60,7% i 76,7%)⁵.

Działania mające przeciwdziałać bezrobociu osób niepełnosprawnych są realizowane głównie przez publiczne służby zatrudnienia i finansowane z budżetu państwa oraz budżetów samorządowych. W przypadku Polski, system finansowania instrumentów przeciwdziałających bezrobociu osób niepełnosprawnych oparto na

¹ Według wstępnych wyników z Narodowego Spisu Powszechnego 2011 dotyczącego populacji osób niepełnosprawnych, przeprowadzonego w ramach Narodowego Spisu Powszechnego Ludności i Mieszkań 2011; *Podstawowe informacje o sytuacji demograficzno-społecznej ludności Polski oraz zasobach mieszkaniowych*, Główny Urząd Statystyczny, Warszawa 2012, <http://www.niepelnosprawni.gov.pl/aktualnosci/art220,wstepne-wyniki-narodowego-spisu-powszechnego-i-mieszkani-2011.html>.

² Osoby niepełnosprawne biologicznie, tj. takie, które nie miały orzeczenia, ale (odczuwały) całkowicie lub poważnie ograniczoną zdolność do wykonywania czynności podstawowych stosownie do swojego wieku.

³ Osoby niepełnosprawne prawnie, tj. takie, które w dniu spisu miały odpowiednie, aktualne orzeczenie wydane przez właściwy organ orzekający o stopniu niepełnosprawności.

⁴ Za osoby w wieku produkcyjnym przyjmuje się osoby w wieku od 18 lat do 59 lat w przypadku kobiet i 64 lat w przypadku mężczyzn.

⁵ Dane Biura Pełnomocnika Rządu ds. Osób Niepełnosprawnych, Warszawa 2012; <http://www.niepelnosprawni.gov.pl/niepelnosprawnosc-w-liczbach-rynek-pracy/>.

środkach Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych (PFRON). Odpowiedzialne za realizację działań są głównie powiatowe urzędy pracy. Typowymi przykładami są: szkolenia i zmiany kwalifikacji, refundacja kosztów tworzenia i dostosowania do potrzeb osób niepełnosprawnych stanowisk pracy u pracodawców na chronionym i niechronionym rynku pracy, dofinansowanie wniesienia wkładu do spółdzielni socjalnych oraz udzielanie dotacji na rozpoczęcie działalności gospodarczej lub rolniczej przez osoby niepełnosprawne.

Celem niniejszego artykułu jest próba określenia rozmiarów i efektów pomocy finansowej udzielanej z Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych osobom niepełnosprawnym prowadzącym działalność gospodarczą na własny rachunek.

Autorka postawiła tezę, że osoby niepełnosprawne przejawiają swoją aktywność gospodarczą w głównej mierze dzięki pomocy finansowej z Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych, bez której nie byłoby w stanie podołać silnej konkurencji ze strony przedsiębiorców pełnosprawnych.

Zakres czasowy opracowania autorka ustaliła na lata 2008–2011.

1. Samozatrudnienie jako metoda aktywizacji zawodowej osób niepełnosprawnych w Polsce

W świetle wyników badań realizowanych w ramach BAEL osoby niepełnosprawne są gorzej wykształcone niż osoby pełnosprawne, częściej chorują i są bardziej podatne na marginalizację na rynku pracy⁶. Ich głównym źródłem utrzymania są: renta inwalidzka i zasiłki z pomocy społecznej, rzadko zaś dochody z pracy najemnej lub prowadzenia działalności gospodarczej.

W strukturze pracujących osób niepełnosprawnych większość stanowili pracownicy najemni. W 2011 roku, z każdych 100 pracujących osób niepełnosprawnych w wieku powyżej 16 lat, 71 osób było pracownikami najemnymi. Odsetek osób samozatrudnionych i będących pracodawcami w 2011 roku – według wyników BAEL – sięgał prawie 23%. Pozostałą grupę pracujących stanowili pomagający członkowie rodzin w gospodarstwach rolnych. W przypadku struktury zatrudnienia osób niepełnosprawnych w wieku produkcyjnym, w roku 2011 odsetek mających pracę najemną był jeszcze większy i przekraczał 73%. Własne przedsiębiorstwo prowadziło 21% niepełnosprawnych osób.

Biorąc pod uwagę cały okres badawczy, liczba samozatrudnionych osób niepełnosprawnych i niepełnosprawnych pracodawców w wieku produkcyjnym, generalnie rosła, za wyjątkiem 2009 roku. W 2008 roku 100 tys. osób niepełnosprawnych prowadziło własne firmy. Rok później nastąpił spadek o około 8 tys. przedsiębiorców niepełnosprawnych. W latach 2010–2011 zanotowano istotny przyrost liczby niepełnosprawnych przedsiębiorców (samozatrudnionych i będących pracodawcami) z 94 tys. osób do 113 tys. osób. W skali całej subpopulacji osób niepełno-

⁶ Dane Biura Pełnomocnika Rządu ds. Osób Niepełnosprawnych, Warszawa 2012; <http://www.niepełnosprawni.gov.pl/niepełnosprawność-w-liczbach/-bezrobocie-rejestrowane/>.

sprawnych w wieku produkcyjnym, osoby prowadzące własne firmy stanowiły w 2011 roku 5%. W stosunku do roku 2008, odsetek ten zwiększył się o 1 punkt procentowy⁷.

Osoby niepełnosprawne, zarejestrowane jako osoby bezrobotne mogły starać się o pomoc finansową i merytoryczną przy zakładaniu własnej firmy (samozatrudnieniu). Jako przedsiębiorcy, prowadzący własne firmy mogli także korzystać z pomocy finansowej na pokrycie kosztów ubezpieczeń społecznych oraz na dopłaty do oprocentowania zaciągniętych, w związku z prowadzoną działalnością gospodarczą, kredytów bankowych.

2. Pomoc finansowa z Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych na rozwój przedsiębiorczości osób niepełnosprawnych

Popularną formą wyrażania swojej aktywności gospodarczej przez osoby niepełnosprawne jest zakładanie własnej firmy – przy współudziale środków PFRON będących w gestii powiatowych urzędów pracy. Pomoc finansowa z PFRON na ten cel udzielana jest w formie dotacji na podjęcie po raz pierwszy działalności gospodarczej, w rozumieniu przepisów zawartych w Ustawie z 2 lipca 2004 roku o swobodzie działalności gospodarczej⁸ (na zarobkową działalność wytwórczą, handlową, budowlaną usługową oraz poszukiwanie, rozpoznawanie i wydobywanie kopalin ze złóż, a także działalność zawodową). Osoba niepełnosprawna zarejestrowana w powiatowym urzędzie pracy jako bezrobotna albo poszukująca pracy niepozostająca w zatrudnieniu, może otrzymać ze środków Funduszu jednorazowo na ten cel kwotę w wysokości określonej w umowie zawartej ze starostą, nie więcej jednak niż do wysokości piętnastokrotnego przeciętnego wynagrodzenia, jeżeli nie otrzymała środków publicznych na ten cel⁹. Zatem, według kwot przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia podawanego przez GUS dla celów emerytalno-rentowych, maksymalna kwota dotacji mogła sięgać od 45 001,65 zł w 2008 roku do 51 882,00 zł w 2011 roku¹⁰ (tab. 1). Pomimo wzrostu przeciętnego wynagrodzenia, dającego podstawę do wzrostu kwot dotacji przekazywanej na rozpoczęcie działalności gospodarczej, starostowie przekazywali coraz mniejsze kwoty na założenie firm przez osoby niepełnosprawne, zarejestrowane w urzędach pracy jako bezrobotne, bądź poszukujące pracy. W latach 2008–2011 średnie kwoty dotacji zmniejszyły się z 31 947 w 2008 roku do 28 417,3 zł w 2011 roku.

⁷ *Ibidem*.

⁸ DzU 2010, nr 220, poz. 1447, ze zm.

⁹ Ustawa o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych z dnia 27 sierpnia 1997 roku; DzU nr 123, poz. 776 – tekst jednolity z dnia 18 stycznia 2008 roku DzU nr 14, poz. 92.

¹⁰ Do ustalania wysokości dotacji (również pożyczek) na rozpoczęcie działalności gospodarczej przyjmuje się kwotę publikowanego przez GUS przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia, podawanego dla celów emerytalno-rentowych z kwartału poprzedzającego kwartał, dla którego ustalana jest kwota dofinansowania.

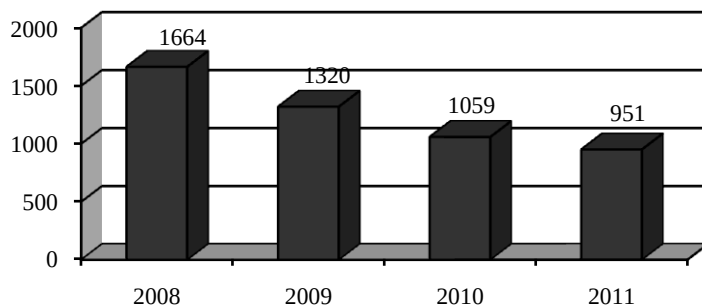
Tabela 1

Średnie wynagrodzenie i kwoty dofinansowania rozpoczęcia działalności gospodarczej w latach 2008–2011

Lata	Kwota przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia (uśredniona dla IV kwartałów)	Kwota maksymalnego dofinansowania (15-krotność przeciętnego wynagrodzenia)	Przeciętna kwota dotacji udzielona przez starostów na podjęcie działalności gospodarczej
2008	3000,11	45 001,65	31 947,00
2009	3156,15	47 342,10	28 758,00
2010	3288,83	49 332,45	27 528,00
2011	3458,80	51 882,00	25 436,00
Średnio w latach 2008–2011	x	x	28 417,30

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych PFRON; http://www.pfron.org.pl/portal/bip/9/74/Wykorzystanie_srodkow_PFRON_przez_jednostki_samorzadu_terytoryjalnego.html; http://msp.money.pl/kalkulatory_i_wskazniki/wskazniki/wynagrodzenia/ (29.10.2012).

Liczbę osób niepełnosprawnych, które skorzystały z tej formy wsparcia ich aktywności gospodarczej w latach 2008–2011 zaprezentowano na rysunku 1. W latach 2008–2012 obserwuje się systematyczny spadek liczby udzielonych dotacji do samozatrudnienia. W 2008 roku starostowie udzielili 1664 dotacji, co można uznać za utworzenie takiej liczby jednoosobowych firm, prowadzonych przez osoby niepełnosprawne.

Rysunek 1. Liczba udzielonych dotacji na rozpoczęcie działalności gospodarczej w Polsce, w latach 2008–2011.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych PFRON, s. http://www.pfron.org.pl/portal/bip/9/74/Wykorzystanie_srodkow_PFRON_przez_jednostki_samorzadu_terytoryjalnego.html, data pobrania (28.10.2012).

W kolejnych latach systematycznie zmniejszała się liczba udzielonych dotacji na założenie własnej firmy przez osoby niepełnosprawne. W 2011 roku, dzięki środkom PFRON znajdującym się w gestii starostów (dysponentem ostatecznym

z reguły był kierownik Powiatowego Urzędu Pracy, realizujący zadania na rzecz osób niepełnosprawnych) udzielono 951 dotacji na założenie własnej firmy przez osoby niepełnosprawne.

Tak drastyczny spadek liczby udzielonych dotacji był spowodowany istotnymi ograniczeniami kwot przekazywanych samorządom przez PFRON na realizację zadań z zakresu rehabilitacji zawodowej¹¹. Przyczyną zmniejszonego dofinansowania samorządów powiatowych było pogorszenie kondycji finansowej PFRON w efekcie gwałtownego wzrostu wydatków na dotacje na pokrycie kosztów płacowych zatrudnienia osób niepełnosprawnych realizowane przez System Obsługi Dofinansowań i Refundacji (SODiR)¹².

3. Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych jako źródło finansowania składek na ubezpieczenia społeczne niepełnosprawnych przedsiębiorców

Osoba niepełnosprawna prowadząca działalność gospodarczą ma obowiązek opłacania składek na ubezpieczenia społeczne, tak jak przedsiębiorca pełnosprawny¹³. Należy jednak dodać, że zgodnie z postanowieniami Ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 roku o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnieniu osób niepełnosprawnych¹⁴, przedsiębiorca niepełnosprawny może otrzymać ich częściową refundację z PFRON, tj. w zakresie składek: emerytalnej i rentowej¹⁵. Warunkiem otrzymania refundacji jest zapłacenie składek w terminie i wystąpienie do SODiR o ich refundację.

W latach 2008–2011 dość istotnie zmieniły się zasady i kwoty refundacji składek na ubezpieczenia społeczne (tab. 2). Do końca maja 2011 roku Fundusz poprzez SODiR, refundował każdemu przedsiębiorcy niepełnosprawnemu składki w podobnej wysokości. Po pierwszym czerwca 2011 roku uzależniono kwotę refundacji od stopnia niepełnosprawności.

¹¹ Według danych PFRON w 2008 r. samorzady wydatkowały na rehabilitację zatrudnieniową prawie 155 mln zł, a w 2011 niecałe 60 mln zł.

¹² Zob. A. Koza, *Zatrudnienie osób niepełnosprawnych a sytuacja finansowa Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych*, Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu nr 193, *Finanse i Rachunkowość – teoria i praktyka*, red. J. Adamek, Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu, Wrocław 2011, s. 190–201.

¹³ Ustawa z dnia 13 października 1998 roku o systemie ubezpieczeń społecznych; DzU 1998, nr 137, poz. 887, z późn. zm.

¹⁴ *Ibidem*.

¹⁵ Począwszy od refundacji składek za czerwiec 2011 r. różnicowano – w zależności od posiadanego stopnia niepełnosprawności – kwotę przysługującej refundacji. 100% kwoty obowiązkowych składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe – w przypadku osób zaliczonych do znacznego stopnia niepełnosprawności; 60% kwoty obowiązkowych składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe – w przypadku osób zaliczonych do umiarkowanego stopnia niepełnosprawności oraz 30% kwoty obowiązkowych składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe – w przypadku osób zaliczonych do lekkiego stopnia niepełnosprawności.

Tabela 2

Zakres refundacji z PFRON składek na ubezpieczenia społeczne niepełnosprawnym przedsiębiorcom w latach 2008–2011

Okres obowiązywania	
01.01.2008–30.05.2011r.	01.06.2011–31.12.2011r.
Zakres refundacji z PFRON	
• Każdej osobie niepełnosprawnej (bez względu na stopień niepełnosprawności), prowadzącej działalność gospodarczą obowiązkowe składki na ubezpieczenie emerytalne i rentowe 60% prognozowanego przeciętnego wynagrodzenia miesięcznego przyjętego do ustalenia kwoty ograniczenia rocznej podstawy wymiaru składek emerytalno-rentowych • Każdej osobie niepełnosprawnej (bez względu na stopień niepełnosprawności) rozpoczynającej działalność gospodarczą 30% kwoty minimalnego wynagrodzenia (dla osób rozpoczynających działalność gospodarczą)	• Osoby niepełnosprawne znacznie – 100% kwoty obowiązkowych składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe • Osoby niepełnosprawne umiarkowanie – 60% kwoty obowiązkowych składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe • Osoby niepełnosprawne lekko – 30% kwoty obowiązkowych składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe

Źródło: opracowanie własne na podstawie Ustawy z dnia 13 października 1998 roku o systemie ubezpieczeń społecznych; DzU z 10 listopada 1998 r., nr 137, poz. 887, z późn. zm.; Ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 roku o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnieniu osób niepełnosprawnych DzU nr 123, poz. 776 – tekst jednolity z dnia 18 stycznia 2008 roku DzU nr 14, poz. 92.

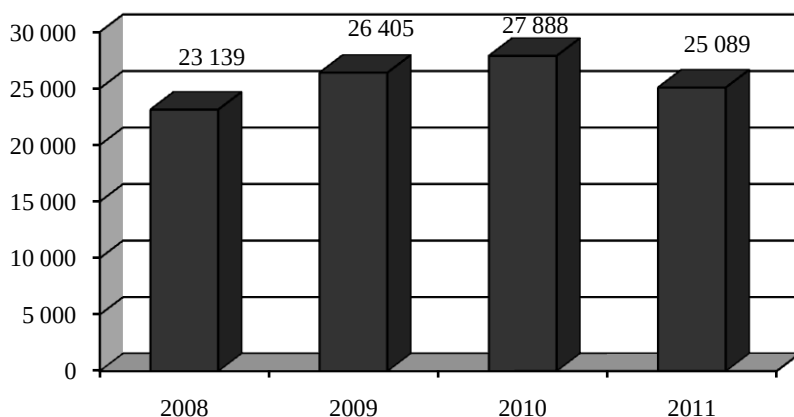
Największa refundacja (na poziomie z lat ubiegłych) przysługiwała tylko osobom niepełnosprawnym, prowadzącym działalność gospodarczą, które miały udokumentowany znaczny stopień niepełnosprawności. W przypadku osób niepełnosprawnych umiarkowanie i lekko, wyraźnie obniżono zakres refundacji – odpowiednio do 60% kwoty i 30% składek liczonych od obowiązkowej podstawy naliczania składek¹⁶.

W celu stworzenia szczególnie korzystnych warunków zakładania i prowadzenia działalności gospodarczej przez osoby niepełnosprawne, zmniejszono poziom

¹⁶ Art. 18 ust. 8 Ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych stanowi, że podstawę wymiaru składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe osób prowadzących pozarolniczą działalność stanowi zadeklarowana kwota, nie niższa jednak niż 60% prognozowanego przeciętnego wynagrodzenia miesięcznego przyjętego do ustalenia kwoty ograniczenia rocznej podstawy wymiaru składek. W 2008 r. podstawę wymiaru składek ustalano raz na kwartał (w grudniu 2008 r. wynosiła 1781,13 zł). Od 2009 r. przyjęto zasadę, iż podstawa naliczania składek na ubezpieczenia społeczne będzie stała w całym roku i podawana z góry. W 2009 r. podstawa ta wynosiła 1915,80 zł. W 2011 r. przyjęto kwotę przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia z IV kwartału 2009 r., co wyraźnie obniżyło zakres refundacji składek na ZUS z PFRON.

obciążeń tych przedsiębiorców w okresie pierwszych 24 miesięcy prowadzenia działalności gospodarczej. Od 2008 roku osobom niepełnosprawnym, które w okresie poprzednich pięciu lat nie prowadziły działalności gospodarczej lub jej nie założyły w celu wykonywania działalności na rzecz byłego pracodawcy, na rzecz którego przed dniem rozpoczęcia działalności gospodarczej w bieżącym lub poprzednim roku kalendarzowym wykonywały, w ramach stosunku pracy lub spółdzielczego stosunku pracy, czynności wchodzące w zakres wykonywanej działalności gospodarczej, przysługuje możliwość ustalenia podstawy wymiaru składek na ubezpieczenia społeczne, jako zadeklarowanej kwoty, nie niższej niż 30% kwoty minimalnego wynagrodzenia. W efekcie niepełnosprawni przedsiębiorcy, bez względu na stopień kalectwa, rozpoczynający działalność gospodarczą po raz pierwszy, w okresie pierwszych dwóch lat płacili symboliczne kwoty¹⁷.

Według danych SODiR, w grudniu 2008 roku przekazano refundacje składek na ubezpieczenia społeczne 23 139 niepełnosprawnym przedsiębiorcom (rys. 2).

Rysunek 2. Liczba osób niepełnosprawnych prowadzących działalność gospodarczą, które otrzymały refundacje składek na ubezpieczenia społeczne w latach 2008–2011 (stan w grudniu).

Źródło: Dane Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych – Systemu Obsługi Dofinansowań i Refundacji.

¹⁷ A. Koza, *Przedsiębiorczość osób niepełnosprawnych po zmianach zasad dofinansowania składek na ubezpieczenia społeczne*, Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu nr 113, Ekonomia, red. J. Sokołowski, M. Sosnowski, A. Żabiński, Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu, Wrocław 2010, s. 441–442.

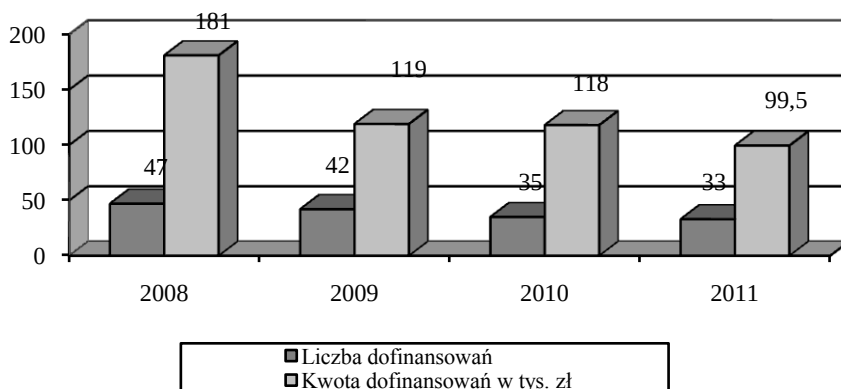
W kolejnych dwóch latach, liczba przekazywanych refundacji systematycznie rosła. W grudniu 2010 roku taką pomoc otrzymało ze środków PFRON 27 888 osób niepełnosprawnych prowadzących działalność gospodarczą na własny rachunek

W 2011 roku zanotowano spadek liczby udzielonych refundacji. W grudniu tego roku o taką pomoc zwróciło się do SODiR 25 089 osób niepełnosprawnych, czyli o prawie 2800 osób mniej niż rok wcześniej. Zarysował się więc niekorzystny trend dotyczący liczby osób niepełnosprawnych, które prowadziły na własny rachunek działalność gospodarczą i zwracały się do PFRON o zwrot zapłaconych składek na ubezpieczenia społeczne.

4. Dofinansowanie do oprocentowania kredytów bankowych niepełnosprawnych przedsiębiorców

Osoba niepełnosprawna prowadząca własną działalność gospodarczą może otrzymać ze środków Funduszu dofinansowanie do oprocentowania kredytu bankowego, zaciągniętego na kontynuowanie tej działalności. Takiego dofinansowania udziela starosta po zawarciu z niepełnosprawnym przedsiębiorcą umowy w maksymalnej kwocie nieprzekraczającej 50% oprocentowania kredytu bankowego zaciągniętego na kontynuowanie działalności gospodarczej.

W latach 2008–2011 z tej formy wsparcia finansowego skorzystało łącznie 157 osób (rys. 3).

Rysunek 3. Liczba osób niepełnosprawnych prowadzących działalność gospodarczą, które otrzymały dofinansowanie do oprocentowania kredytów bankowych w latach 2008–2011.

Źródło: Dane Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych, http://www.pfron.org.pl/portal/bip/9/74/Wykorzystanie_srodkow_PFRON_przez_jednostki_samorzadu_terytorialnego.html (4.11.2012).

Starostowie przekazali na ten cel łącznie 517 tys. zł środków pochodzących

z PFRON i przekazanych samorządom powiatowym na realizację zadań z zakresu rehabilitacji osób niepełnosprawnych. W całym okresie objętym analizą widoczny był spadek kwot oraz liczby udzielonych dofinansowań do oprocentowania kredytów bankowych zaciągniętych w związku z prowadzoną działalnością gospodarczą przez osoby niepełnosprawne. W 2008 roku o taką pomoc zwróciło się 47 osób. Łącznie otrzymali oni prawie 181 tys. zł. Średnia kwota dofinansowani to 3851 zł. W 2011 roku kwota przyznana przez starostów wyniosła 99,5 tys. złotych a skorzystało z tej formy pomocy 33 osoby. Zatem średnie wsparcie przekazane niepełnosprawnym przedsiębiorcom ze środków PFRON wyniosło 3015 zł, czyli o 836 zł. mniej niż trzy lata wcześniej.

Podsumowanie

Osoby niepełnosprawne należą do grup społecznych cechujących się relatywnie małą aktywnością na rynku pracy. Każdy przejaw ich aktywnego poszukiwania zatrudnienia jest zatem godny wsparcia ze strony państwa. Podobnie jak w innych krajach wysoko rozwiniętych, w Polsce udzielana jest pomoc finansowa ze środków publicznych osobom niepełnosprawnym w aktywnym poszukiwaniu zatrudnienia. W Polsce podstawowym źródłem finansowania takich działań jest Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych, który od 1991 roku pełni funkcję państwowego funduszu celowego, finansującego zadania państwa na rynku pracy, w tym również wsparcie niepełnosprawnych przedsiębiorców.

Osoby niepełnosprawne w Polsce wyrażają swoją aktywność gospodarczą głównie w postaci zakładanych przez siebie przedsiębiorstw. Mogą one ubiegać się o pomoc na etapie zakładania działalności, jak również w trakcie jej prowadzenia. Dotacja na zatrudnienie w kwocie nieprzekraczającej piętnastokrotność przeciętnego wynagrodzenia ma zachęcić takie osoby do podejmowania ryzyka zakładania i prowadzenia własnej firmy. Refundacja składek na ubezpieczenia społeczne oraz dofinansowanie do oprocentowania kredytów bankowych, zaciągniętych w związku z prowadzoną działalnością gospodarczą ma zmniejszyć koszty działania firm prowadzonych przez osoby niepełnosprawne i zachęcić do ich rozwoju.

Pomimo tych możliwości wsparcia, w latach 2008–2011 generalnie zmalała liczba osób, które dostały takie wsparcie. Główną przyczyną malejącego zainteresowania osób niepełnosprawnych zakładaniem i prowadzeniem własnej firmy były mniejsze kwoty udzielanej dotacji na samozatrudnienie przez starostów. Stało się to w wyniku zmniejszania kwot przeznaczanych przez starostów na dotacje na rozpoczęcie działalności wskutek ograniczania kwot przekazywanych powiatom przez PFRON na rehabilitację zawodową i społeczną. Sytuację dodatkowo pogarszał wzrost innych wydatków realizowanych ze środków Funduszu, m.in. na: pokrywanie rosnących kosztów działania warsztatów terapii zajęciowej, dofinansowania zaopatrzenia w sprzęt rehabilitacyjny i innych. Skutkiem tego starostowie ograniczali wydatki na rehabilitację zawodową w tym i na dofinansowanie niepełnosprawnych przedsiębiorców. Zmiany w zasadach refundacji składek na ubezpieczenia społeczne, wprowadzone w 2011 roku a zmniejszające kwoty refundacji osobom

lżej niepełnosprawnym, także wpłynęły na zmniejszenie zainteresowania tego typu pomocą ze strony niepełnosprawnych przedsiębiorców.

Według danych GUS pozyskiwanych w ramach badań ankietowych BAEL, liczba osób niepełnosprawnych prowadzących działalność gospodarczą w latach 2008–2011 generalnie rosła (za wyjątkiem 2009 r.). Wyniki te odbiegają od danych pochodzących z SODiR i odzwierciedlających liczbę osób niepełnosprawnych, prowadzących działalność gospodarczą, które zgłosiły się po refundację składek na ubezpieczenia społeczne. Przy czym, rozbieżność w liczbie osób zgłaszających się do PFRON po refundację można uzasadnić koniecznością spełnienia wielu wymogów dokumentacyjnych, koniecznością zawieszenia otrzymywanych świadczeń emerytalnych i rentowych oraz zbyt małą atrakcyjnością kwot refundacji.

W opinii autorki niniejszego artykułu zarysowujący się negatywny trend w rozwoju przedsiębiorczości nie zostanie odwrócony w najbliższych latach. Przesłanką dla takich wniosków jest coraz gorsza kondycja finansowa PFRON, który boryka się z trudnościami finansowymi wskutek malejących wpływów z tytułu wpłat od pracodawców, którzy zwiększając zatrudnienie osób niepełnosprawnych w poprzednich latach, unikali w ten sposób wpłat na Fundusz z tytułu kary za ich niezatrudnianie. Z drugiej strony, zwiększone zatrudnienie generuje wzrost obowiązkowych wydatków na obowiązkowe dotacje do zatrudnienia osób niepełnosprawnych. Stąd m.in. PFRON przekazuje mniejsze kwoty samorządom, a to przekłada się na zmniejszanie nakładów na aktywizację zawodową osób niepełnosprawnych. Szczególnie cierpią na tym niepełnosprawni przedsiębiorcy i osoby niepełnosprawne, które rozważają możliwość założenia własnej firmy z pomocą finansową z Funduszu. Taka sytuacja bowiem nie zachęca do podejmowania ryzyka zakładania własnej firmy, zwłaszcza w kontekście niekorzystnych danych makroekonomicznych dotyczących gospodarki Polski i innych krajów Unii Europejskiej.

THE ROLE OF THE STATE FUND OF REHABILITATION OF PERSONS WITH DISABILITIES IN FINANCING MICRO-ENTERPRISE PEOPLE WITH DISABILITIES

Summary

Unemployed people with disabilities who want to start their own business can get financial assistance from the State Fund for Rehabilitation of Persons with Disabilities. The fund provides financial assistance for start-ups and during their functioning. The Fund finances some of the interest of bank loans and part of the social security contributions. Without this support the competitiveness of people with disabilities would be much smaller.

Translated by Adriana Politaj